

КОРБУРИ БАЪЗЕ ПЕШОЯНДҲОИ АСЛИИ АРАБӢ ДАР “ЗАФАРНОМАИ ХУСРАВИ”**Мухиддинова Нисохон**

донишҷӯи курси 2-юми ихтисоси арабӣ-англисии МДТ «Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи акад. Б.Ғафуров», » Тадҷикистан, Худҷанд

Абдуллоева Марям Абдурасуловна

научный руководитель, Роҳбарони илмӣ, муаллими кафедраи грамматикаи арабӣ; Тадҷикистан, Худҷанд

Ашрапов Баҳодурҷон Пулотович

научный руководитель, Роҳбарони илмӣ, сармуаллими кафедраи забони англисии МДТ «Донишгоҳи давлатии Хуҷанд ба номи акад. Б.Ғафуров», Тадҷикистан, Худҷанд

Мусаллам аст, ки дар аксари забонҳои олам пешоянд ҳамчун воситаи грамматикӣ дар ташаккули ибораҳои нақши калидиро мебозанд. Аз ҷумла, ибораҳои исмӣ, сифатӣ, феълӣ ва масдарӣ бо пешояндҳо сохта шуда, муносибатҳои маъноии гуногунро ифода карда метавонанд [9]. Бо пешояндҳои асли муносибати маъноӣ ва грамматикӣ пайдо намудани як қатор унсурҳо ва воҳидҳои грамматикӣ боиси хусусияти семантикӣ пайдо намудани ҳол гардидааст, зеро пешояндҳое, ки маъноӣ абстракти грамматикӣ доранд [1; 2; 3; 8] .

Ҳамчунин, мушоҳидаҳои ҷузии мо аз он дарак медиҳанд, ки дар забони адабии тоҷикии қуруни мавриди қиёс пешояндҳои арабӣ [4; 5; 6; 7] дар таркиби як силсила ибораҳои устувор ва таъбири арабӣ корбаст шудаанд, аз ҷумла:

Пешоянди арабии Ғӣ: ...ба ҳукми «**ва шавируҳум ғил амри**» сарони сипоҳ ва умарои ҳашматҷойгоҳро ҷамъ намуда [10, с.23];

Пешоянди арабии Бӣ: ...дар арсаи баён оварда шавад ва **биллоҳиттавфиқ** [10, с.6];
...**бирраъси вальайн** хидматро пешниҳоди хотири худ гардонид ва ба сад ҷону дил қабул намуда, ҳазрати ҷаҳонпаноҳро аз самими қалб дуо гуфт [10, с.117];

Пешоянди арабии мин: ...амири соҳибқирони некӯсияро **минкуллил вучух** аз ҳар умур ҷамъияти тамом ҳосил омад [10, с.37];

Пешоянди арабии байн: ...далерияи пурдилии шоҳзодаи некӯасос **байнаннос** маъруфу машҳур буд... [10, с.20];

Пешоянди арабии ало: ...адомаллоҳу зилола салтанатиҳи **ало** мафориқиддаврн, **маа** баъзе вақоӣе... [10, с.6];

...дар ҷавори ҳазрати аъло **алайҳирраҳма** ба даруни даҳма ... дар палии мақбараи ҳазрати амири саъиди саодатнишони ғуфронмакон- волиди он ба хок супурданд [10, с.312];

...ба тақозои қазои ламазалӣ ӯ низ шарбати захроби ҷоми аҷалро ошомида, нидои «куллу ман **алайҳа ғанин**»-ро ба самъи ризо шунид [10, с.20];

..баъд аз ҳамди Худованди таоло ҷалла ва ало ва пас аз салот бар расули Ё саллаллоҳу **алайҳи** ва саллама ва олиҳи ва асҳобиҳил мучтабо машҳуди замири садоқатназир буда ин ки

алҳамду лиллаҳи таоло вал миннаҳ маҷории ҳолат ба дараҷаи некӯӣ ва ба шукргузории эзидӣ дар тараққӣ ва тазоюд аст [10, с.176].

Пешоянди арабии ила: «Зафарномаи хусравӣ» ном ниҳода шуд. Валлоҳул ҳоди **ила** сабилир рашод [10, с.8]; «Инно **лиллоҳи** ва инно **илайҳи** роҷиъун», чунончи дар ҳамин маврид шоҳзодаи оламиён амирзода мир Насруллоҳ Муҳаммад баҳодурсултон иртиқоби пойтахт-Бухорои Шариф намуда, ба ҳамроҳии давлатхоҳони худ ҷӯли Қарширо дар як шаб тай намуда, омада бемуҳобо ба музофоти Бухоро дохил шуда [10, с.19];**маа** писарон ва ба ҳамроҳии чанд нафар аз ҳавохоҳонаш ба қатл расониданд. Инно **лиллоҳи** ва инно **илайҳи** роҷеун [10, с.209, 281].

Истифоди пешояди **маа** дар якҷоя бо исмҳои ҷамъи тоҷикӣ ва арабӣ: маа шаҳзодагон [10, с.18], маа давлатхоҳон [10, с.28], маа қило [10, с.22], маа умаро [10, с.27, 63], маа ароиз [10, с.46], маа ҳокимон [10, с.76, 80], маа муқаррабону наздикон [10, с.79], маа сарҳаддорони атрофу ҷавониб [10, с.79].

Хулоса, пешояндҳои забони арабӣ назар ба забони тоҷикӣ миқдоран кам мебошанд. Қабл аз ҳама, банда тасмим гирифтам то анвои пешояндҳои арабиро дар қиёс бо забон тоҷикӣ нишон диҳам. Роҳҳои корбурд ва истифода, намуд ва тарзи ифодаи онҳоро дар забони даврони қиёсшаванда дида баромадем. Бо боварии комил гуфта метавонем, ки пешояндро дар забони арабӣ дар боби алоҳида омӯзем, чунки ин якҷанд далелҳои худро доро мебошад.

Пайнавишт:

1. Kuzieva, N. M. The Level of Usage of Arabic Preposition «maa=with, together» in the Tajik Literary Language Referring to the XIX-th Century / N. M. Kuzieva, B. P. Ashrapov // Тенденции развития науки и образования. – 2022. – No 85-5. – P. 66-68. – DOI 10.18411/trnio-05-2022-202.
2. Ашрапов, Б. П. Баъзе мулоҳизоти аспективати дар арабӣ ва англиси / Б. П. Ашрапов // Интернаука. – 2022. – No 17-8(240). – P. 25-27.
3. Ашрапов, Б.П. Уровень употребления предлога "ба=к" в таджикском литературном языке XVIII века / Б.П. Ашрапов // Актуальные научные исследования в современном мире. – 2022. – № 1-7(81). – С. 99-102.
4. Ашрапов, Б.П. Употребление производных арабских наречий в таджикском литературном языке XVIII-го века / Б.П. Ашрапов // Заметки ученого. – 2022. – № 2. – С. 42-45.
5. Ашрапов, Б.П. Сравнительный анализ морфологических особенностей сложных наречий в китайском и английском языках / Б.П. Ашрапов, Э.А. Азимов // Актуальные исследования. – 2022. – № 11(90). – С. 27-29.
6. Ашрапов, Б.П. Способы образования суффиксальных наречий в "Тухфат-ул-хони" Мухаммадвафо Карминаги / Б.П. Ашрапов // Вестник Таджикского национального университета. Серия филологических наук. – 2015. – № 4-2(163). – С. 80-84.
7. Грамматикаи забони адабии ҳозираи тоҷик. Ҷилди 1. Фонетика ва морфология. - Душанбе: Дониш, 1985. – 365 с.
8. Кузиева, Н. М. Сопоставительный анализ категории числа имен существительных в таджикском и арабском языках / Н. М. Кузиева // Вестник Таджикского государственного университета права, бизнеса и политики. – 2014. – № 2(58). – С. 215-220.
9. Ниёзмухаммадов, Б., Бузургзода, Л. Морфологияи забони тоҷикӣ / Б. Ниёзмухаммадов, Л. Бузургзода. – Сталинобод: Шӯъбаи таълимӣ-методӣ, 1941. –С. 57-59.
10. Сутуда, Манучеҳр. Зафарномаи Хусравӣ / Манучеҳри Сутуда. / Чопи аввал. Оинаи Мерос, 1999. – 316 с.

